

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

MARS 2 · 98

Kring ett medaljongporträtt

Brukspolletter av papp i Finland

Manfred Björkquist-medalj

SNF:s årsberättelse 1997

Pris 20 kr

AUKTION 57

BERZELII TERRASSEN • Lördag 18 och söndag 19 april 1998

SVERIGE bl.a. stor svensk riksdalersamling från Göteborg inkluderande 12 st. GUSTAV VASA; 4 st. ERIK XIV; 10 st. JOHAN III; 5 st. KARL IX; 5 st. GUSTAV II ADOLF; 14 st. KRISTINA; 2 st. KARL X GUSTAV; KARL XI; 12 st. KARL XII; 2 ex. ULRIKA ELEONORA samt flera senare i hög kvalitet inkluderande riksdaler, Troyska Ass.

Svensk typsamling silvermynt från Gustav Vasa och framåt inklusive 32 st. 2-marks mynt KARL XI.

Plåtmynt 8 daler SM 1663 kvalitet 01. **Unik** i privat ägo.

UTLÄNDSKA GULD- OCH SILVERMYNT inkl. många ryska mynt.

ANTIKA MYNT • SEDLAR • OLYMPIA • MEDALJER OCH ORDNAR.

Katalog erhålles enklast genom insättning av Kr. 150:- på postgiro 3003-1

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Normalmorg 1, 1 tr.

Box 7662, 103 94 Stockholm

Tel: 08-10 10 10 • Fax: 08-678 77 77

FriMynt 98

med

ANTIK & SAMLARMÄSSA

25-26 april 1998 kl 11.00-17.00

*100-talet utställare samlas i
Idrottens Hus, Helsingborg*

**Böcker, antikviteter, möbler,
gamla ting, mynt, frimärken, ur,
smycken, porslin, vykort mm**

Helsingborgsutställningar
Leif E Nilsson AB
Bogesundsgatan 28
256 55 Helsingborg

Tel 042-29 25 60, Telefax 042-29 78 55

Glöm inte **ANTIK 98** 28 juli –
2 augusti, Nordens mest välbesökta
antikmässa med ca 140 utställare

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

har en upplaga på 1.400 ex.
Ca 1/10 av dessa når utanför Sverige
– Norden, Europa, USA.
Tidningen kommer ut med 8 nr per år.

För annonsering kontakta Frédéric Elfver,
tel 08-777 68 12 (kvällstid och helger),
personsökare 0740-19 36 25.

Prisexempel:

1/1 sida (151 × 214 mm)	1.800:-
2:a omslagssidan	2.200:-
4:e omslagssidan	2.500:-
1/2 sida (151 × 105 mm)	1.000:-
1/4 sida (72 × 105 mm)	500:-
1/6 sida (47 × 105 mm)	350:-
1/12 sida (47 × 50 mm)	175:-

Sista materialdag: Den 1:a i månaden före utgivning.
Heloriginal eller manus och gärna skiss
sändes till Frédéric Elfver efter överenskommelse.

*Annonser som ej är förenliga med
SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.*

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98
onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00
Fax 08-667 07 71
E-post: snf@wineasy.se

Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428
114 84 Stockholm
Tel 08-783 94 00
Fax 08-411 22 14

Ansvarig utgivare:
Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:
Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:

Lars O. Lagerqvist
Även tel 0152-200 79

Annonser och auktionskalender:

Frédéric Elfver
Tel 08-777 68 12
(kvällstid och helger)

Föreningens auktioner:

Jan Karlsson
Tel/Fax 018-54 83 42
Mobil 010-279 09 86
Minicall 0749-10 09 56

Prenumerationer:

Pris 150 kr/år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

Tryck:

Masterprint
Sätteri & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Program

Svenska Numismatiska Föreningen: Banérgatan 17 nb. Buss nr 44, 54; T-bana Karlaplan.
Kungl. Myntkabinettets hörsal: Slottsbacken 6. Buss 43, 46, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

- 5 mars **KMK**. 18.00. Kungl. Myntkabinettets Vänner. Före chefen för KMK,
Lars O. Lagerqvist: *Euro – den nya europeiska valutan med
tillbakablick på gemensamma valutor genom historien.*
Efteråt subskriberad supé i Myntkrogon. Anmälan tel. 08/783 9433.
- 19 mars **SNF**. 18.30. Klubbmöte – ta gärna med egna objekt.
- 2 april **SNF**. 18.30. Rolf Alstertun berättar om sitt samlarområde – *Utländska mynt
som cirkulerat i Sverige fram till år 1500.*
- 16 april **KMK**. 18.00. Kungl. Myntkabinettets Vänner. Utifrån sin avhandling kåserar
fil.dr Torun Zachrisson: *Så vill jag tolka vikingatidens guld- och silverskatter.*
Efteråt subskriberad supé i Myntkrogon. Anmälan tel. 08/783 9433.
- 20 april **SNF**:s årsmöte i Stockholm. Program kommer i SNT 3/98.

Svenska Numismatiska Föreningen

Kansli: Besökstid 10.30-13.00 onsdag – torsdag.
Stängt: Midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.
Internet hemsida: <http://www.users.wineasy.se/snf/>

Kungl. Myntkabinettet

Utställningar: tisdag – söndag kl. 10.00-16.00.
Numismatiska boksamlingen: torsdagar kl. 13.00-16.00.
OBS! Ny postadress: Box 5428, 114 84 Stockholm.

Innehåll SNT 2 • 98

Sid

Kring ett medaljongporträtt	28
Brukspolletter av papp i Finland	35
Guld skall ensamt vara värdemätare i riket	36
En obetalbar sedel	36
Ständig myntbrist	38
Försvunna mynt	38
Manfred Björkquist-medaljen	38
Falska specier	39
SNF:s årsberättelse för år 1997	40
Nytt om böcker – recensioner	42
Nya sedlar	44
Kongresser	45
Utställningar	45
Auktioner & Mässor	45
Rätta svar på frågesporten i SNT 1/98	45

Omslag

Gustav Vasa som tecknaren Folke Nordlinder tänkt sig honom, när han infört dåtidens euro – vi menar förstas dalern. En sådan allmän-europeisk valuta är ju ingen nyhet, det vet vi numismatiker.

Nordlinder har illustrerat en liten skrift av Lars O. Lagerqvist och Nils Åberg: *Ugglefrågan. Ett förslag till den svenske finansministern beträffande motivval till den nya handelsvalutan.* Den gavs ut som julgåva 1997 av Hj. Brolin Offset AB i Stockholm och anmäles här på sid. 42.

Euron är också aktuell genom föreläsningen den 5 mars, se ovan!

Kring ett medaljongporträtt

Av Folke Sällström

Vid Bukowski-auktionen på våren 1947 sökte Kungliga Myntkabinettet förvärva tvänne medaljonger eller inramade porträtreliefer. Den ena, utförd i gips, föreställande arkiatern Casten Rönnow. Den andra, i brons, Johan Tobias Sergel. Båda dessa porträtreliefer voro, var och en på sitt sätt, önskvärda för myntkabinetts samlingsar såsom komplement till tidigare där förvarade medaljonger. Den förstnämnda uppgavs vara modellerad av Gustaf Liungberger och utbjöds tillsammans med en på exakt lika sätt inramad gipsrelief av samme konstnär – synbarligen tänkt som pendang – återgivande guldsmeden och "hovgravören" Pehr Suthers drag, ett medaljongporträtt, till vilket myntkabinettet redan innehade den utomordentligt vackra och väl bevarade vaxmodellen.¹ Sergel-porträttet åter syntes tillhöra en tills vidare föga känd grupp av mörkpatinerade bronsmedaljonger, i senempirens smak omramade av smala, förgyllda metallister och infattade i en mörk, fyrkantig träplatta med ornerad bronsöglä för upphängning. Endast två dylika voro tidigare kända inom myntkabinettet. De föreställa Karl XIV Johan och Carl Mikael Bellman.²

Intet av porträtten var signerat. Uppgiften om Liungberger som upphovsman till bilden av Rönnow kunde visserligen av estetiska skäl knappast bestridas men å andra sidan inte heller anses vara definitivt styrkt av en sekundär påskrift på medaljongens baksida. Frågan vilka konstnärer som medverkat till reliefernas tillblivelse, föreföll därför lockande. Vi skola i det följande stanna endast inför den äldre av dem – porträttet av Casten Rönnow – som utan tvekan är mest fångslande ur konstnärlig synpunkt.³

Medaljongen över Casten Rönnow

Medaljongen över Casten Rönnow, *fig. 1*, visar oss den framstående läkaren vid hög ålder i bröstbild, profil åt höger i tidens dräkt och med nordstjärneorden. Den gipsvita reliefen, i utomordentligt felfri konservering, avtecknar sig mot det gråsvart avfärgade bottenfältet. Själva gipskakan, som är ca 9,5 cm i diameter,

Folke Sällström, 1940-talet.

är nedslipad till endast 7 à 9 mm: s tjocklek och infattad under glas i en enkel, förgylld träram av 2,7 cm: s bredd. Medaljongens totala diameter är således 14,3 cm. Hela baksidan är överklitrad med papper. Här läses dels utmed kanten upptill respektive nedtill i tämligen upprättstående stil: "Tillhör Hofrättssekreterare Axel Durling // Modellerad af Ljungberger", dels på mittfältet i flera horisontella rader följande: "Stats-Rådet // Arkiatern och Riddaren af // Kongl. NordstjerneOrden // Casten Rönnow // född i Carlshamn 1700. Död 25 Maji 1787". Härefter följer med ytterligare en annan stil ett citat på franska ur Voltaires *L'enfant prodige*:⁴

Cet air, ce port, cette ame bienfesante

Du bon vieux temps est l'image parlante

Ett franskt citat hörde helt visst väl samman med den avporträtterade, som under mer än trettio år verkade som livmedicus – arkiater – och statsråd hos den i Frankrike landsflyktige, polske konungen Stanislaus Leczinsky, franske kungens svärfar. Att det tillika ger oss sentida betraktare av bilden en osökt kontakt med den på en gång vördnadsbjudande och värmande personligheten bakom anletsdragen, berikar vår inblick i och vår beundran för konstnärens känsliga karaktäriseringsförmåga. Men hur föhåller det sig med sambandet mellan porträttet och Gustaf Liungberger?

Medaljongens porträttbild är in i minsta detalj identisk med den vi känna från den minnesmedalj, som Kungliga Vetenskapsakademien lät

Den här artikeln skrevs av Folke Sällström 1947. Av olika orsaker blev den liggande, men blev åter aktuell i samband med en planerad festschrift tillägnad Willy Schwabacher 1952. Brist på pengar gjorde att boken aldrig blev tryckt, men artikeln överlämnades i manusform till jubilaren. Nu finns det möjlighet för SNT:s läsare att ta del av dessa intressanta forskningsresultat.

Folke Sällström (född 1908) har haft en spännande bana. Som det femte barnet till storbygmästaren Pehr Sällström i Stockholm fick han en gedigen utbildning vid Stockholms högskola. Han fick sin fil.lic.examen 1942 i nordisk och jämförande fornkunskap.

Åren 1934-36 tjänstgjorde han som amanuens vid Nordiska museet och Julita. Nästa arbete var som amanuens vid Statens historiska museum 1937-53. Som arkeolog skrev han bl.a. om fyndet från Lilla Jored i Bohuslän – en kammargrav från romersk järnålder (Lilla Jored-fyndets gravanläggning. *Antikvariska studier 1*. Lund 1942).

Det var som tjänsteman vid SHM som Folke Sällström, från 1946, knöts till Kungl. Myntkabinettet, som då var en avdelning ingående i SHM. Det kan vara av intresse att notera, att Folke Sällström och Bengt Thordeman var stäktingar. År 1946 skriver han i *Fornvännen* "Kring Kungl. Vitterhetsakademins medalj över Gudmund Göran Adlerbeth". Sällström blev följande år utställningskommissarie för en större utställning till 300-årsminnet av Elias Brenners födelse. Under sin tid i Kungl. Myntkabinettet sysslade Sällström mycket med allmänna museala göromål. Fortfarande är hans handstil tydlig i handlingarna, bl.a. i dem som rör våra myntfynd.

Samtidigt som han studerade och praktiserade till arkeolog utbildade han sig till sångare och senare till sångpedagog. Parallellt med museiarbetet fungerade han som lärare i sång vid bl.a. Borgarskolan. Från 1934 anlätades han ofta i radio och debuterade som sångare redan 1936. Tillsammans med sin hustru Gunvor turnerade han i de nordiska länderna. Framförallt hade han stor framgång som romanssångare och med tolkningar av Bellmans och Birger Sjöbergs visor.

Sången drog dock mer än arkeologin och numismatiken. Tåta sångaruppdrag, skivinspelningar m.m. gjorde att Folke Sällström tvingades vara tillfästidig längre perioder. I hans ställe måste en vikarie tas in – Lars O. Lagerqvist! Efter 1953 blev det enbart sång och musik – han blev sångpedagog vid Musikhögskolan och sångare på heltid. År 1966 blev han ledamot av Musikaliska Akademien och 1970 fick han professors namn vid Musikhögskolan.

FW

Skala 1:2

1.

2.

slå över Rönnow 1788, fig. 3.⁵ Denna visar sig vara signerad av J.G. Wikman, vilket onekligen berättigar att vi tills vidare sätta ett frågetecken efter medaljongens attribuering till Liungberger, en notis, som ju för övrigt uppenbarligen är av sent datum och alltså kräver en kritisk granskning. Den har visserligen godtagits av redaktören för Svenska Porträttarkivets Index, som tydligen tagit del av densamma, medan medaljongen ännu ägdes av Axel Durling. Attribueringen meddelas vidare – likaså utan att ifrågasättas – i samband med ett annat gipsexemplar av medaljongen, tillhörande Institut Tessin i Paris och avbildat som fig. 30 i Gunnar W. Lundbergs uppsats om "Den

svenska utställningen i Versailles' slott" i *Konsthistorisk Tidskrift* 1947.

Hur låter sig nu detta förenas med att medaljens porträtt är så fullkomligt lika medaljongens? Förklaringen kan naturligtvis ligga mycket nära. Wikman, som utförde medaljen året efter Rönnows död 1787, hade sannolikt själv aldrig modellerat något porträtt av honom⁶ utan för graveeringen endast haft att tillgå ett tidigare, av annan konstnär utfört porträtt. Så förhåller det sig ju nära nog alltid, när det gäller att skapa en minnesmedalj. Varför Liungberger – om han, som vi ha skäl förmoda, var denne andre konstnär och upphovsman till förlagan – icke fick utföra medaljen, är särdeles lättförståeligt,

då han avlidit just samma år som Rönnow.

Beviset för detta vårt antagande borde möjligen kunna återfinnas i arkiven. Då emellertid Vitterhetsakademins protokoll från och med den 22 april 1788, då förslag till medaljen nyss inlämnats, till och med den 16 december samma år, då dess definitiva utformning fixerats, icke nämner någonting om vilken konstnär, som fått sig anförtrott att gravera densamma, än mindre något om någon förebild, vilja vi först följa en annan väg för att vinna bekräftelse. Även om denna väg kan synas vara en omväg, skall den vara värd att gå, som vi torde finna av det följande.

3.

4.

5.

6.

7.

Skala 1:1

9.

10.

8.

11.

Skala 1:2.

12.

Inledningsvis nämndes, att medaljongen utbjöds på auktionen tillsammans med en liknande, som föreställde Pehr Suther, *fig 2.7* Huruvida det finns någon anteckning på dess baksida, känner jag tyvärr ej till. I porträttarkivet återfinnes emellertid samma korta attribueringsuppgift som beträffande Rönnow-medaljongen och Liungberger tillskrives där dessutom en tredje, på liknande sätt inramad gipsrelief, föreställande Carl v. Linnés maka, Sara Elisabet Moraea, *fig. 22.8* Tyvärr ha varken Suther eller fru v. Linné hedrats med att få sina drag fästade på en medalj, varken av Liungberger eller av någon annan. Men i Kungl. Myntkabinetet förvaras sedan 1895 den i rikt ornerad guldrum infattade vaxpousseringen till just samma por-

trättrelief av Suther.⁹ På dess överklistrade baksida läses: "Portrait de Pierre Suther Modéllé par son ami Gust. Liungberger Medailleur du Roi et Professeur de son Academie de Peinture et Sculpture. Stockholm au Mois de Avril 1777".¹⁰ Detta är alldeles uppenbart en med konstverket nära samtidig anteckning, väl snarast utförd av Suther själv eller av någon av hans anhöriga, i varje fall av någon, som varit mycket stolt över konstnären och vänskapen med honom.¹¹ Därmed våga vi i själva verket redan påstå, att den ganska påtagliga, konstnärliga frändskapen mellan Suthers och Rönnows medaljongporträtt – trots det förstnämndas klara underlägsenhet – den enahanda inramningen av gips exemplaren och den gemensamma, sentida attribue-

ringsnotisen utesluta varje vidare tveivel rörande dennas riktighet.

Andra porträttmedaljonger av Liungberger

Av en slump kom emellertid denna lilla granskning att föra ett stort antal porträttmedaljonger av Liungberger i författarens väg, vilkas existens ytterligare befästa attribueringen av Rönnow-porträttet men också ge oss särdeles intressanta möjligheter till förnyad bekantskap med denne utomordentligt skicklige medaljgravör.

Samtidigt med vaxpousseringen av Suther skänktes till myntkabinetet en annan medaljong, inramad på ungefär samma sätt som Rönnows, men med reliefen i svagt skärt avfär-

13.

15.

14.

16.

17.

Skala 1:1.

gad gips mot svart bakgrund. Den återger den sjuklige professorn Johan Henrik Lidéns förfinat känsliga drag, alldeles så som på Gustaf Liungbergers medalj, graverad år 1781 på uppdrag av Östgöta Nation, fig. 24 resp. 5.¹² Denna relief anknöt emellertid i sin tur till ett till Myntkabinettet från Konstakademien överlämnat synnerligen omfattande material av gipsar.¹³

Jämte den negativa gjutformen av gips till den nyssnämnda medaljongen över professor Lidén visade sig detta material innehålla icke mindre än sju andra gjutformar av gips, av en av dem tillika en positiv avgjutning i samma material¹⁴ samt ytterligare fem positiva gipsmedaljonger, alla uppenbarligen av Gustaf Liungbergers hand, ehuru ingen sig-

nerad, fig. 8-12, 18-25. Det var nu lätt att se, att den gjutform, som Bengt Thordeman publicerade år 1937 i *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* s. 330 i samband med presentationen av Gösta Carells medalj över Jakob von Engeström, både fått sin konstnärliga attribuering och som teknisk företeelse funnit ett mångtaligt samtida jämförelsematerial. Alla gjutformarna i Konstakademiens gipssamling voro på samma sätt som den von Engeströmska på ytan liksom polerade med ett vaxartat ämne, tydligen för att avgjutningen skulle släppa formen lätt. Tyvärr ha flera av dem under årens lopp blivit skamfilade och ärriga i reliefens konturer, vilket för övrigt även gäller de positiva gipserna. Till denna intressanta porträttserie an-

sluter sig också den som deposition från Nationalmuseet i Kungl. Myntkabinettet förvarade medaljongen över Gustav III, fig. 9, som sannolikt får anses vara ett gipsavdrag efter modellen till Liungbergers medalj vid konungens födelsedag 1761, fig. 13.¹⁵ [Om 1761, *kronprinsens*. Jfr Hild. 4a. *Red. anm.*]

Samtliga dessa medaljonger och gjutformar äro nedan förtecknade i en bilaga. De flesta återgivas här också i bild, varvid är att märka, att de negativa formarna fotograferats med belysning nedifrån vänster samt vid kopieringen omvänt i sidled, varigenom de framträda rättvända och positiva. Formaten angivas i förteckningen. Till stöd för attribueringen avbildas också ett antal medaljer.

18.

19.

20.

Skala 1:2.

som kunna sammanställas med medaljongerna. I några fall är bådaderas härledning till en och samma vaxmodell helt påtaglig; i andra är det modelleringen och porträttlikheten, som försvara sammanställningen, även om detaljer i exempelvis dräkten visa skiljaktigheter. Motiveringar meddelas i vissa fall i förteckningen. Tidpunkten för varje medaljongs tillkomst kan naturligtvis ej fixeras, eftersom ingen är daterad. Stundom ge dock de motsvarande medaljerna, en dräkt detalj eller dylikt, ett gränsdatum. Den äldsta av de på det sättet tidsbegränsade synes vara den över Gustav III. De flesta torde tillhöra 1770-talets mitt och senare hälft. Under dessa år har sålunda Suthers porträtt och sannolikt också Rönnows modellerats. Den yngsta daterar sig till fram emot mitten av 1780-talet, då det älskliga gosse huvudet, fig. 25, troligen föreställande kronprins Gustav Adolf, tillkommit.

Vi ha här framför oss en hel serie gustavianska personligheter från skilda verksamhetsområden, var och en levande och ypperligt karaktäriserad. Konstnären synes förena en rikt individualiserad skildringskonst med en handens stundom flyende lätta, stundom mjukt fasta men alltid lika säkra balans, som vi visserligen gärna igenkänna som Liungbergersk, men som vi hos honom sällan erfärit

så som här, där materialet och formatet så mycket intimare än i medaljerna röja arbetets puls. Vilken av våra medaljgravörer är i sin konst mera äkta gustaviansk än Liungberger? De återfunna medaljongporträtten ge oss en nyanserad naturskildring, om också ofta i elegant omdiktning dock för måttlig och uppriktig för att bli helt rokokko, men heller aldrig torr och kall som nyantikens. Det skall en mera ovanlig och självständig konstnärlig sensibilitet till för att i så många åt samma håll vända profiler i likartade dräkter och frisyrrer ge verklig karaktärisering åt individuellt innehåll bakom fysionomierna. Att Liungberger kunde detta, bekräfta sådana förvisso ganska enastående porträttkonstverk som Rönnows medaljong eller kanske allra främst det oidentifierade fig. 8, förteckningens nr 15. Jämföra vi så Rönnows medalj, fig. 3, med medaljongen förstå vi, vad vi fått i dessa återfunna medaljonger.

*

Att Gustaf Liungbergers redan ett tiotal år gamla porträtt av Casten Rönnow med självklarhet tagits som förlaga till Wikmans medalj 1788, står visserligen ingenstädes direkt att läsa i arkiven. Alltså ej heller i medaljbeställarens bevarade handlingar, dvs i Vetenskapsakademiens proto-

koll. Det har dock sitt bestämda intresse, att till sist närmare pröva de sparsamma anteckningar däri, som beröra vår medalj. De viktigaste uppgifterna återfinnas redan i protokollet för 1788 års första sammanträde, den 16 januari, där Casten Rönnows stora donation till Akademien omhandlas. I slutet av §4 läses, att ett porträtt i olja hörde till gåvorna: "Och som detta Portrait såväl som en Medaillon i Vax med Herr Stats-Rådets Bild, jämte Portrait af framledne Prosten Rönnow, redan blifvit till Kongl. Akademien aflemnadt, så ..." I Rönnows kvarläten-skap fanns alltså en vaxpoussering över honom själv. Helt säkert ha vi rätt, att i den se originalmodellen av Gustaf Liungbergers hand till de av oss nu kända gipsmedaljongerna. Att döma av Granbergs inventering av konstsamlingarna i Vetenskapsakademiens ägo, saknas detta vaxporträtt.¹⁶

§8 ger oss en liknande besvikelse, efter att först synas erbjuda någonting positivt: "Til Åminnelse af Herr Stats Rådet Rönnow har väl Academien beslutat at slå en jetton; men därmed skulle hafvas anstånd tils de snart förväntade nya och skickliga Medailleuren ... kommer hem". Namnet är tyvärr helt enkelt överskottat. Vill vi försöka gissa, vem uppdragsgivarna tänkt på, torde den

21.

23.

22.

Skala 1:2.

ende svenske medaljör, som härvidlag kan komma ifråga, vara just den unge Johan Gabriel Wikman, som vid denna tid alltjämt sedan 1773 befann sig utomlands.¹⁷

Vid sammanträden i maj, juli, september och sista gången i december behandlas frågan om jettonens utformning, påskrifternas lydelse mm, men aldrig säges något om åtsidans förlaga. Ett betydelsefullt betänkande av den i medaljkonsten så insiktsfulle Gudmund Göran Adlerbeth, daterat Ramsjöholm den 26 juli 1788, ger en god inblick i med vilken omsorg akademien prövade förslagen. I verifikationsboken för år 1790 återfinna vi slutligen en kvitterad räkning på den levererade jettonen, den enda arkivhandling, så vitt författaren kunnat finna, som nämner gravörens namn. Den är daterad den 15 januari, lydde på 83 riksdaler 16 skilling specie, och kvitterades den 10 februari av J.G. Wikman. Åt honom hade beställarna sannolikt överlämnat den i akademiens ägo förvarade vaxpousseringen att användas som förlaga. Den kom tydligen aldrig tillbaka, men kom, som vi sett, att bevaras till vår tid i åtminstone två kända gipsavgjutningar, av vilka den, vilken vår studie tagit till utgångspunkt, på ett alldeles förträffligt sätt vittnar om originalets utsökta kvalitet.

Medaljonger och negativa gipsformer till sådana, utförda av eller med största sannolikhet utförda av G. Liungberger.

Förteckningen följer i de fall den porträtterade har kunnat identifieras den ungefärliga tidsbestämning, som gives av de komparabla medaljerna eller av den avbildades ålder. Sist upptages de tills vidare ej identifierade.

1. Gustaf III [som kronprins. *Red. ann.*]. Gipsmedalj, ofärgad, bröstbild åt h. Diam. 9,5 cm, tj.l. 0,7 cm. *Fig. 9.* Inv.nr 20704:18.

Jfr medalj G III, Hd. 4a, Liungberger, fig. 13, diam 5,3 cm.

2. C.J. Cronstedt, 1709-77. Gipsmedalj, avfärgad ljus gråskär, axelstycke, profil åt h. Diam. 10,3 cm, tj.l. 0,7 cm. *Fig. 12.*

Skiljer sig genom dräkten och frisuren från den medalj, Hy I, s. 247, som Liungberger utförde 1778, tydligen efter Sergels medaljong av år 1767 (Göthe nr 148). *Vår fig. 4.*

3. J. v. Engeström, 1735-1802. Gipsmedalj, bröstbild åt h., framträdande svagt skär mot den svart avfärgade bakgrunden. Infattad under glas i rund, förgylld träram. Grönsö, se NNUM 1937, s. 329. Gjutform av gips till föregående, se a.a. 330, tj.l. 1,5 cm. Avgjutning

härav i KMK. Gipsmedaljong som föregående, diam. 10 cm. Göksbo, Uppl., enligt Svenska Porträtt Arkivets Index.

4. Sofia Magdalena, 1746-1813. Gjutform av gips, diam. 10,4 cm, *fig. 10.* Porträttet visar kronprinsessan i bröstbild åt h., tydligen samma bild, som Liungberger försåg med krona på huvudet, då han 1772 graverade drottningens kröningsmedalj, Hd 2.

Jfr här *fig. 14.*, diam. 5,7 cm. Gjutformens yta är med fina ritlinjer upprutad för projicering.

5. Hedvig Elisabeth Charlotta (möjl?) 1759-1818. Gipsmedalj, bröstbild åt h., framträdande svagt skär med den svart avfärgade bakgrunden, diam. 10,5 cm, tj.l. 0,5 cm. *Fig. 11.*

Medalj till jämförelse saknas.

6. Ch. de Geer till Leufsta, 1720-78. Gjutform av gips, bröstbild åt h., i detalj identisk med Liungbergers medalj 1778. Diam. resp. 10,4 och 3,5 cm. *Fig. 21 resp. 5.*

7. C.A. Rosenadler, 1717-99. Gjutform av gips, bröstbild åt h., diam. 10,3 cm, *fig. 18.*

Porträttet nära nog identiskt lika medaljens av år 1778 av Liungberger, diam. 5,4 cm, *fig. 16.*

24.

25.

Skala 1:2.

8. **C. Fr. Scheffer, 1715-86.** Gjutform av gips, bröstbild åt h., diam. 10,6 cm, fig. 19.

Porträttet identiskt lika det på Liungbergers medalj av år 1777, diam. 5,7 cm, Hy 2, fig. 17.

9. **P. Suther, 1719-89.** Gipsmedalj, reliefen ofärgad mot svart botten, bröstbild åt h., infattad i rund guldrum under glas (=Rönnow), total diam. 14,3 cm. Fig. 2.

Vaxpoussering, förlaga till föregående, enligt påskrift av Gust. Liungberger 1777. Infattad under glas i rikt utformad, förgylld ram, inv.nr 10025.

10. **C. Rönnow, 1700-87.** Gipsmedalj, här ovan beskriven. Fig. 1. Jfr Wikmans medalj 1788, fig. 3. Gipsmedalj som föregående, tillh. Institut Tessin i Paris. (Jfr ovan s. 3.)

11. **S. E. Moraea, (Linné), 1717-1806.** Gipsmedalj, reliefen ofärgad mot svart botten, bröstbild åt v., infattad under glas i rund, förgylld ram, total diam. 14,6 cm. Fig. 22.

12. **J. H. Lidén, 1741-93.** Medalj av gips, skär mot svart botten, infattad under glas i rund, förgylld träram. Total diam. 13,5 cm. Axelstycke, profil åt h. Fig. 24 = gjutformen till föregående, diam. 9,3 cm.

Porträttbilden identisk med Liungbergers medaljporträtt 1781, diam. 3,4 cm, fig. 7.

13. **O. af Acrel, 1717-1806.** Gipsmedalj, ofärgad, och gjutform till do, diam. 10,4 cm. Bröstbild åt h. Fig. 23.

Jfr Liungbergers medalj av år 1781, diam. 3,5 cm, här fig. 6, som i fråga om dräkten skiljer sig från

medaljongerna på ett sådant sätt, att man torde ha rätt gissa att de senare tillkommit före 1778, då svenska dräkten, som Acrel bär på medaljen, infördes.

14. **Gustav IV Adolf som kronprins.** Gjutform av gips, bröstbild eller snarast axelstycke, profil åt h. Fig. 25. Diam. 10,4 cm. Porträttet torde ha tillkommit ett par år före medaljen Hd. 1, som Liungberger utförde 1785, vilket bör tillräckligt förklara de olikheter, som råda mellan medaljongen och medaljen, som här avbildas fig. 15, diam. 5,3 cm.

15. **Okänd man.** Bröstbild åt h., Gjutform av gips, diam. 11,4 cm., Svenska dräkten. Fig. 8. En olycklig omständighet, att porträttseriens bästa nummer ej låter sig identifieras! Författaren tror sig dock böra föreslå ett par tämligen plausibla namn: C. F. Adelcrantz, 1716-96; A. Fr. Kurck, 1735-1810. Av dessa är kanske den sistnämnde den mest sannolikt ifrågakommande. Jfr en profilbild av honom på det första av de fyra blad, gravören J. Snack utförde 1778 till minnet av Gustav Adolfs dop, vid vilket Kurck var en av de adliga faddrarna. Se *Svenska Folket genom tiderna*, Band 7, s 22. (Tack till Rasmusson!)

16. **Okänd man.** Bröstbild åt h., tidens dräkt med draperad mantel över bröstet. Gipsmedalj, ofärgad, diam. 10,4 cm. Fig. 20. A. J. v. Höpken?

Noter

¹⁾ KMK Inv.nr 10025.

²⁾ KMK utan inv.nr, resp. inv.nr. 20704:75.

³⁾ Sergelreliefen förvärvades till KMK, men Rönnowmedaljongen inropades av anförvanter till dess tidigare innehavare, hovrättssekreterare A. Durling. Genom älskvärt tillmötesgående från nuvarande ägaren, fru docent Einar Perman, Stockholm, har författaren dock blivit i tillfälle att studera densamma.

⁴⁾ Citatet ur Akt III, scen 4.

⁵⁾ Hildebrand s. 220, Hyckert I, s. 299, pl. 53 nr 3. Båda dessa författare ange felaktigt R:s död till den 5 mars; skall vara 5 maj enligt Vetenskapsakademiens protokoll för år 1787.

⁶⁾ Han vistades utomlands från 1773, närmast i Stettin, (jfr nedan litt. under not 17) troligen ända till 1788.

⁷⁾ Foto Svenska Porträtt Arkivet, 1935:177.

⁸⁾ Foto Svenska Porträtt Arkivet, 1935:170.

⁹⁾ KMK inv.nr 10025 som gåva av H. Bukowski.

¹⁰⁾ Därunder sigill med initialerna F.W.

¹¹⁾ Med hänsyn till samtida vittnesbörd om Liungbergers fåfänga frestas man ifrågasätta, om handstilen kan tillhöra honom själv.

¹²⁾ Som not 9.

¹³⁾ KMK inv.nr 23.

¹⁴⁾ Porträttet av Olof af Acrel.

¹⁵⁾ KMK inv.nr 20704:18.

¹⁶⁾ Olof Granberg: *Förteckning över Kungl. Svenska Vetenskapsakademiens målningar och skulpturer, medaljer och minnespenningar*. Uppsala 1924.

¹⁷⁾ Se N.L. Rasmusson: C.J. Wikmans självbiografi, s 39 ff. i *Numismatiska Meddelanden XXVIII*. Särskilt not 31.

Brukspolletter av papp i Finland

Kartläggningen av brukspolletter i Finland som pågått de senaste åren har visat, att praktiskt taget alla masugnar och järnverk i sydvästra Finland under olika tidsperioder har använt polletter i en eller annan form.

Bristen på statens mynt var i denna del av riket mycket påtaglig. Polletterna hade ju dessutom den för brukspatronerna stora fördelen att "pengarna" cirkulerade på den egna orten, på brukets försäljningsställen, krogar etc.

En överraskning mötte mig på Näse gård i Bjärnä socken, där Näse Bruk en gång verkat. Bruket hade använt pappolletter, såsom även varit fallet på vissa bruk i Sverige. I Finland har sådana aldrig tidigare påträffats.

Näse gård och bruk

Redan på 1500-talet omnämns Näse gård som en kungsgård.

Järnverk hade redan i början av 1600-talet grundats i sydvästra Finland, Svartå bruk redan år 1616. På 1680-talet hade Tykö bruk i Bjärnä fått sin masugn. I samma socken hade på 1730-talet uppförts en stångjärnshammare, dit tackjärmet transporterades med prämar från Tykö bruk.

När CJ Sallmen år 1830 köpte gården och anläggningarna, konstaterade han snart att tillgången på vattenkraft var otillräcklig för en utvidgning. Han flyttade bruket till den närbelägna s.k. Kvarnbäcken, Kisko å, på Näse gårds domäner. Privilegierna beviljades 12 februari 1834. Det bestämdes då, att namnet skulle vara Näse Bruk och produkten skulle enligt privilegiet märkas "NÄS", vilket också är utskrivet på polletterna. Bruket startade upp redan i slutet av samma år och verkade ända till 1895.

Nuvarande ägare av Näse gård är Urban Silén.

Näse Bruks kolpolletter

Kolpolletterna var i användning från mitten av 1800-talet till brukets stängning i slutet av seklet.

Kolpolletterna var av två slag:

1. (: :) Läst. Kol. till Näse Bruk, i kanten varumärket NÄS, (62x32 mm);
2. (: :) Tn: Kol. till Näse Bruk, samt varumärket, (42x18 mm). En läst (20,4 hl) motsvarar 12 tunnor.

Den ifrågakvarande mängden, läst eller tunnor, fylldes i för hand. 1-5

läst och 9, 10 och 11 tunnor förekommer.

I vissa polletter finns på baksidan anteckningar som visar att polletterna efter det att bruket upphört med sin verksamhet använts som kvampolletter. På baksidan av Kungl Myntkabinettets ena exemplar står "kaurajauhoja" (havremjöl).

Polletterna förekom i fem färger, som dock inte har någon särskild betydelse. Myntkabinettets två exemplar är blåa.

Näse kvarn

Näse gård fick år 1880 en "gryn- och siktanläggning" som i början använde de gamla kolpolletterna, men senare fick egna pappolletter med flera olika texter, bl.a. Korn Krossgryn, Korn Helgryn, Sortering, Maltkross, Manglade Hafregryn etc. Också mjölkpolletter i papp var i användning på Näse gård.

Litteratur

Carl G Björkenheim: *Näse Gård i Bjärnä*, 1912.

Nils J Lindberg: Pahvipoletteja sysimarkkoina Näsen ruukissa, *Finsk Numismatisk Tidskrift* 1/1996, s. 22 - 23.

Nils J. Lindberg

Svenska och skandinaviska mynt och sedlar.

Stor sortering av utländska jubileumsmynt, årsset samt småmynt. Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje

Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

INTERNETADRESS:

<http://www.nmh-mynt.a.se/index.htm>

Guld skall ensamt vara värdemätare i riket

Skämtteckning i Söndags-Nisse 1894.

Våra nuvarande mynt hänför sig till 1873 års myntlag, en lagstiftning som alltså fyller 125 år 1998. Det är klart att det hänt en del inom den ekonomiska världen under den långa tiden! Vad som kan vara av intresse att notera är att det var först år 1873 som vi fick en guldmynthot här i landet. Tidigare hade vi haft silver och åtminstone tidvis också koppar som myntfot. 1873 års myntlag börjar med orden "guld skall ensamt vara värdemätare här i riket och sålunda utgöra grunden för rikets myntsystem". Detta läge varade till 1931 då man i Sverige suspenderade guldmynthoten.

Det har under tusen år varit ett kungligt privilegium, en statens rättighet, att prägla mynt i Sverige. Dock finner man att detta är ganska vagt uttryckt. Det står i §79 i regeringsformen från 1809, att "riksdagen äger bestämma om myntens skrot och korn", med "konungens rätt att prägla mynt dock okränk". Alltså har man sagt där att kungen har rätt att prägla mynt, men riksdagen skall bestämma vad mynten skall innehålla. Detta har haft sin stora betydelse när en väsentlig del av statens - konungarnas - inkomst bestod just i myntpräglingen. Man tog alltså en viss metall och formade den till ett mynt och satte en valör på den. En valör som kungen kunde frestas att sätta lite eller mycket högre än det värde metallstycket verkligen representerade. På det sättet kunde man få i tex nödmynt. Riksdagen har alltså förbehållit sig rätten att bestämma om myntens metallinnehåll och man har då sagt, att en guldtia skall innehålla praktiskt taget 4 gram guld. På det sättet kan man säga att man

1873 prissatte guldet till 2:50/gram. Regeringsformen talar vidare om en inlösensskyldighet för statens kassor av sedlar och skiljemynt i guldmynt och det är denna som suspenderats fr. o. m. 1931. Det kan nämnas att man inom myntväsendet skiljde på huvudmynt och växelmynt. Huvudmynt var alltså guldmynthen i 20 kr, 10 kr och 5 kr, växelmynten var silvermynten och kopparmynten med senare tillkomna variationer av metallinnehåll.

Ett intressant förhållande var att Myntverket visserligen hade rätt att prägla mynt eller, om man så vill, att utöva kungens privilegium att prägla mynt, men envar ägde rätten att få guldmynt präglade av guld som han lämnade in till Myntverket. Dock hade man krav på att det skulle vara vissa kvantiteter. Myntverket behövde inte ta emot hur lite guld som helst. Men om man i tex vid början av 1960-talet kom med guld för ett värde av minst 500 000 kronor, ungefär 85 kg guld, efter 6 kr/gram som det då kostade, skulle Myntverket prägla guldmynt. Präglingkostnaden skulle endast vara ca 600 kronor!

Den som vågade sig på ett eget myntningsäventyr skulle nog ändå ha blivit besviken. Om man vid början av 1960-talet köpte för en halv miljon kronor guld på marknaden och lämnade in det till myntning, så skulle man få ut guldmynt till ett sammanlagt nominellt värde av ungefär 210 000 kronor. Det är ju så att säga en liten nätt förlust man kommer att göra på detta. Detta berodde på att guldet egentligen bara i lagstiftningen utgjorde grunden för myntsystemet. I själva verket hade guldpriiset, som 1873 fastställdes till 2:50/g, 1964 stigit så att det var uppe i 6 kr/g för rent guld. Här ser man hur utvecklingen hade gått helt förbi lagstiftningen. Därmed kan man också säga att om man betalar med kronor guldmynt, så borde man nu få mera varor än om man betalar med kronor silvermynt eller kronor sedlar eller använder den helt immateriella penningtransaktionen med girering eller dylikt. IW

**SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGENS
MEDLEMSNÅL**
kan rekvideras från kansliet!
Pris: 35 kr + porto

En obetalbar sedel

Sedelmotiv kan vara bra i reklam-sammanhang. Under 1800-talet var det mycket vanligt att man på ett naturtroget sätt avbildade sedlar i samband med reklam. Med tiden reagerade myndigheterna på att godtrogna människor kunde bli lurade av likheten med originalet. Stränga regler kom då att bestämma hur en sedel fick avbildas.

I Kungl. Myntkabinettets samlingar finns många reklamsedlar men endast en som använts som inträdesbiljet. Den framställdes till Altona-utställningen 1869.

Altona kom 1640 att höra till danska Holstein. År 1664 blev Altona stad och fick senare frihamn. Altona tävlade tidvis med Hamburg om El-behandeln. Den första järnvägen i Norden byggdes 1844 mellan Altona och Kiel. Efter 1866 kom staden att tillhöra Preussen. Sedan 1937 är Altona en stadsdel i Hamburg. Från 1771 hade danskarna ett myntverk där.

Altona var sedan gammalt en välkänd handels- och smuggelort. Det var därför lämpligt att placera industrietställningar på platsen. 1869 års utställning gick under namnet: INDUSTRIELLE AUSSTELLUNG ALTONA.

Sedelavbildningen anknuter till Preussens sedlar. Valören är 25 thaler (det står dock utskrivet att "sedeln" inte går att betala med). På inträdesbiljetten baksida finns en bild som visar hela utställningsområdet. Det är full aktivitet och många människor och vagnar i rörelse. Som en liten lustighet har man på biljetten gjort ett medvetet veck. Kanske för att få ett mer verkligt intryck. Storleken är 150 x 96 mm och färgen beige med gul ram. IW

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nälmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 - 18.00
Lördagar 10.00 - 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

Ständig myntbrist

Ofta talas det om myntbrist i affärerna. Så har det nästan alltid varit. Men myntningens ändamål är inte enbart att underhålla myntcirkulationen. Det vill säga förnya den och lösa in nöta mynt. Utan det går praktiskt taget helt åt till att öka myntcirkulationen. Som exempel kan nämnas att storleksordningen på de mynt som växlades ut 1964 var 15 miljoner kronor i olika valörer. Detta kan jämföras med en total myntcirkulation, från 1873, på ungefär 400 miljoner kronor. Det var således en procentuellt sett ganska liten ökning, men ändå ökar myntcirkulationen. När det talas om brist på mynt i tidningarna, så är orsaken inte den att mynt har försvunnit ur marknaden utan att ökningen av de cirkulerande mynten inte har varit tillräckligt snabb.

Här kan nämnas ett roligt exempel. Vi råkade 1962 ut för en enorm brist på 5-öringar. Det visade sig vid närmare undersökning bero på två saker, den ena var Stockholms Spårvägars taxa, som 1961 ändrats till 70 öre – konduktörerna lämnade alltid 25 och 5 öre tillbaka på en krona. 25-öringen behöll man och betalade med, 5-öringen behölls hemma. Den kom aldrig i rotation utan hamnade i en burk eller sparbössa. År 1962 växlade Myntverket ut ungefär 1,1 miljoner kronor i 5-ören, vilket kan jämföras med en normal utväxling på ungefär knappt hälften av detta. Härav tog Stockholms Spårvägar faktiskt hela ökningen. En annan bidragande orsak var att lösnummerpriset på tidningarna var 35 öre och det gick åt väldigt med 5-öringar i alla tidningskiosker och tobaksaffärer. Den 4 april 1964 ändrades spårvägstaxan till 80 öre. Då sjönk efterfrågan på 5-ören!

JW

Försvunna mynt

När ett mynt av låg valör blir indraget är det inte många som kommer tillbaka till myntverket. Människor har en tendens att behålla sina gamla mynt trots att de blir ogiltiga. Det är troligen mycket ovanligt att någon slänger de gamla mynten. Det är något som man bara inte gör!

I Storbritannien indrogs år 1960 den lilla farthingen som då var värd ca 1/2 öre. Totalt fanns ca 180 miljoner mynt ute i cirkulationen. Men endast 8 miljoner mynt löstes in! De övriga mynten behöll allmänheten som souvenirer eller dylikt. Kanske var värdet så litet att man inte ens brydde sig om att växla dem? JW

Manfred Björkquist-medaljen

Av Lars O. Lagerqvist

Kort före sin bortgång hedrades skulptören och medaljkonstnären Axel Wallenberg (1898-1996) med en utställning i kulturhuset i Nässjö – närmare bestämt sommaren 1995. Han var nämligen född där och redan representerad med flera konstverk. Eldsjälen i kulturförvaltningen, Annette Rydström (själv skulptör och medaljkonstnär), övertalade mig att delta med ett kapitel i en bok, *Axel Wallenberg – ett konstnärskap*, och det blev naturligtvis en översikt av min gamle väns medaljer. Slutraderna lyder så här:

”Axel har också utfört modellerna till en medalj över biskop Manfred Björkquist (1884-1985) till dennes 100-årsdag. Det var meningen att den skulle präglas men penningbrist har lagt hinder i vägen. Modellerna har Axel skänkt till Kungl. Myntkabinetet. Kanske det skulle vara möjligt att någon gång få den utgiven? Den vittnar om en obruten skaparkraft.”

Det finns åtskilligt att berätta om flera års försök att få fram pengar till präglingen. Under tiden låg modellerna kvar i Kungl. Myntkabinetets samlingar. Kort efter det att den citerade boken utkommit lossnade det. Sigtunastiftelsens styrelse beslöt 1996 att instifta en *Manfred Björkquist medalj*, som skall gå till personer som ”i tanke, ord eller gärning värvat människors frihet och värdighet”. Den som möjliggjorde detta genom en frikostig donation var disponent Harald Ekman, Årnäs – han och hans släkt hör till dem som frikostigast av alla stött stiftelsen se-

dan dess grundande. AB Sporrang fick uppdraget och hösten samma år slogs 25 ex i silver (925/1000) om 190 g; diametern är 56 mm. Av dessa gick 23 till stiftelsen och två till Kungl Myntkabinetet. Den slogs i fabriken i Ekenäs, Finland.

Det första exemplaret av medaljen tilldelades professor Torgny Segerstedt, Uppsala Universitets tidigare rektor, medlem av Svenska Akademien. Ceremonin skedde måndagen den 2 december 1996 på Sigtunastiftelsen och belöningen är att se som en erkänsla för hans viktiga roll som forskare och opinionsbildare.

Manfred Björkquist

Före medaljbeskrivningen är några ord om Manfred Björkquist på sin plats, kanske främst för en yngre generation. Han var född den 22 juni 1884 i Gideå (Västernorrlands län), där hans far var kyrkoherde (senare kontraktsprost). Sina studier bedrev han i Uppsala och Jena och de avslutades med en fil lic-examen 1909 i förstnämnda stad. Redan året innan hade han propagerat för en religiös förnyelse, främst inom folkhögskolan.

Han var en av ledarna för ”korsfarama”, ett femtiotal kristna studenter som 1909 företog talrika predikoresor. Det blev början till den unkyrkliga rörelsen (med tidskriften ”Vår lösens”). Han fick motståndare inte minst bland de ortodoxa, främst i Västsverige. År 1912 startade han och Per Stolpe en ”nationalinsamling för försvaret”, som inte skall förväxlas med den samtida pansarbåtsinsamlingen, visserligen

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar

Betalat bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42

111 20 STOCKHOLM

TEL 08-411 08 07

Strandbergs Mynthandel AB

&

Aktiesamlaren AB

köper och säljer

Mynt, sedlar, medaljer, ordnar
Gamla aktiebrev, äldre handlingar m.m.

Arsenalsgatan 8C, Box 7377

103 91 Stockholm

Tel: 08-611 01 10, 611 58 20

Fax: 08-611 32 95

Exemplar i Kungl. Myntkabinettet. Foto Jan Eve Olsson.

också något han tog initiativ till men inte kunde förena med sin andra insamling. Pengarna lämnades till regeringen för att skapa en luftflotta. Viktigast var nog Björckquists insats för Sigtunastiftelsen, vars egentliga skapare han var (1915), och den med denna förenade Folkhögskolan (1917). Han var föreståndare från 1915 till 1942. För sina insatser blev han teol. hedersdoktor i Lund 1923 och Berlin 1932.

När man beslutat att göra Stockholm till ett eget stift kallades Björckquist 1942 till dess förste biskop. Han blev då prästvigd, veckan före vigningen till biskop. Han blev nu också bl.a. hovpredikant. Han pensionerades som biskop 1954 men skulle förunnas ett långt liv som emeritus; så länge han kunde bodde han kvar på stiftelsen men måste sista tiden vårdas på ett sjukhem, där han avled 23 november 1985, mer än 101 år gammal. I sin ungdom hade han varit svårt sjuk i TBC och fått veta, att han hade ett år kvar att leva...

Medaljen

Årsida: BISKOP EM.[eritus] MANFRED/BJÖRCKQUIST på två rader längs kanten till v. I mitten halvbild, v. sida, med kragen synlig. Längst upp motsols vid kanten konstnärnamnet och årtalet nedänkt 1985/Wallenberg.

Frånsida: SIGTUNASTIFTELSEN, motsols längs kanten, till v. Stiftelsens huvudbyggnader, framför vilka en brunn och till v. ett träd; upptill den s.k. sigtunarosen inom en ring.

Rand: Stämplar

Sigtunarosen är ett emblem som används i flera sammanhang och bl.a. återfinns på talarstolen samt använts som nål, ring osv. Den visar

en ros med ett hjärta i vilket ett kors. Emblemet går tillbaka på Luthers sigill. Det har formgivits av Manfred Björckquists hustru Ruth, f. Kjellén, med vissa smärre förändringar. Bakom låg Björckquists önskan att skapa en sammanhållning mellan eleverna: "Därvid vill den icke umbära den hjälp, som symboler och festliga former kunna skänka", skrev han. Vid invigningen av byggnaderna 1918 hade han talat om dem som "en borg, ett hem, en skola och en helgedom". Framför allt symboliserades hemmet av brunnen på gården – en association till gamla svenska lanthen, en symbol för stillhet och ro. Gården kring denna planterades med rosor, som klostergårdar ofta varit.

Litteratur

Om Manfred Björckquist kan läsas i alla större uppslagsverk, nästan alla (utom Nationalencyklopedien, som är märkligt färdig) skrivna före hans död, samt naturligtvis ett antal minnesteckningar i pressen efter hans död. Dessutom rekommenderas en bok av Mabel Lundberg: *Sigtunastiftelsens tillkomst* (1977), som även citerats ovan.

Axel Wallenberg återfinns också i alla uppslagsverk samt i *Svenskt Konstnärllexikon*. Författaren till dessa rader har skildrat hans medaljkonst i inledningsvis citerade arbete samt i *Axel Wallenberg – medaljer* (1978). Till 70-årsdagen utkom *Axel Wallenberg*, redigerad av Bo Wennberg (1968), till 80-årsdagen en hyllning med samma titel (1978), en utställning ordnades 1968 i Kungl. Myntkabinettet med en liten separat katalog och en till 90-årsdagen på Millesgården. En minnestekning finns i SNT 1996, s. 40. □

Falska specier

Myndigheterna har alltid fruktat mynt- och sedelförfalskare. De utgör ett hot mot privatmänniskor, företag och staten. Därför har de alltid blivit hårt och skoningslöst straffade. Vanligast är det väl att man försöker efterapa de giltiga betalningsmedlen. Får man en vanlig sedel eller ett mynt i växel är det mindre troligt att man tittar två gånger på den. Är det däremot något ovanligt mynt blir man nyfiken och kanske en aning misstänksam. Detta borde kanske de förfalskare ha tänkt på när de lät gjuta kopior av Gustav III:s riksdalermynt. Om denna förfalskningsaffär kan man läsa om i Aftonbladet den 30 maj 1873 under rubriken Rättegångs- och polissaker.

Falska specier. Poliskammaren har för ett par dagar sedan fått emottaga 2:ne falska Gustaf III:s specier, begge med årtalet 1776 och gjutna af jern samt något försilfrade. Om de blifvit tillverkade för att utpräglas, eller för att komplettera någon myntsamling och derefter stulits och utgifvits, är ovisst, helst ett dylikt kompletterande icke lär vara ovanligt. Emellertid ha vi ansett oss härpå fästa uppmärksamhet, för den händelse försök skulle göras att utpräglå flere. De igenkänns lätt på sin skrofliga yta och mörka blyertzfärg samt sakna icke en viss klang om pröfning verkställes.

När så undertecknad i Kungl. Myntkabinettet besöker skåpet som bl a annat innehåller falska mynt tycker han sig se ett och annat mynt som passar in på tidningens beskrivning. Så här efteråt undrar man om någon blev lurad av de falska mynten med Gustav III:s bild.

IV

Årsberättelse för år 1997
avgiven av styrelsen för

**SVENSKA
NUMISMATISKA
FÖRENINGEN**

Årsmötet

ägde rum den 17 april 1997 på Kungl. Myntkabinettet på Slottsbacken i Stockholm. Ordföranden Torbjörn Sundquist öppnade årsmötet och hälsade de närvarande välkomna.

Minnet av de sedan föregående årsmöte avlidna medlemmarna hyllades med en tyst minut.

Styrelsens årsberättelse och revisorer-
nas rapport presenterades och styrelsen
beviljades ansvarsfrihet för det gångna
årets (1996) förvaltning.

I enlighet med valberedningens förslag
omvaldes Anders Frösell och Kjell Holm-
berg och Kenneth Jonsson till ordinarie
styrelseledamöter på tre år.

Frédéric Elfver, Jan Karlsson, Anders
Nordin och Ian Wiséhn omvaldes till sty-
relsesuppleanter på ett år.

Till valberedning omvaldes Lars O.
Lagerqvist och Bjarne Ahlström.

Till ordinarie revisorer omvaldes Hans
Henriksson och Bjarne Ahlström. Till
revisorssuppleant omvaldes Lars-Åke
Leijon.

Årsavgiften

fastställdes oförändrad till 200 kronor
(100 för Juniorer och 300 för utrikes
boende).

Belöningar

Föreningens guldnål för 40-årigt he-
dersamt medlemskap utdelades till
– Gunnar Andersson, Göteborg
– Gösta Segerholm, Göteborg
– Sture Stigson, Lidingö
– Björn Tarras-Wahlberg, Lidingö

Styrelsen

Vid det konstituerande sammanträdet för-
delades uppdragen enligt följande:

Ordförande Torbjörn Sundquist (omval)
Vice ordförande Börje Rådström (nyval)
Sekreterare Göran Wahlquist (omval)
Kassaförvaltare Ulf Nordlind (omval)

Ur styrelsen avgick Anders Frösell den
29 september 1997.

Styrelsen har under året hållit fem proto-
kollförda sammanträden. Förutom i sty-
relsen har arbete pågått i olika kommit-
teer:

- mot myntförfälskning
- för programverksamhet
- för samarbete inom Nordisk Numisma-
tisk Union
- för Föreningens auktionsverksamhet
- för Föreningens publiceringsverksam-
het

**Resultaträkning för Svenska Numismatiska Föreningen
för räkenskapsåret 1.1.1997 – 31.12.1997**

Intäkter

Medlemsavgifter

Årsavgifter 166.365:—

Intäkter av kapital

Räntor å bankräkning, postgiro och obligationer
samt utdelning på aktier 119.146:65

Försäljningsresultat

Samlamynt 1.759:—
Litteratur 21.644:—
Medlemsnålar 170:—
Auktionser 9.283:—
Medaljer 700:— 33.556:—

Övriga intäkter

Diverse intäkter 100:—
Summa intäkter 319.167:65

Kostnader

Personalkostnader

Löner 41.525:—
Sociala avgifter 10.052:— 51.577:—

Övriga kanslikostnader

Försäkring 4.866:—
Hyra 3.375:— 8.241:—

Kontorsomkostnader

Telefon 4.329:—
Kontorsmateriel 6.910:—
Tryck, foto 849:—
Allmänna omkostnader 20.459:—
Porton 5.956:78 38.503:78

Föreningsverksamhet

Avgift till Nordisk Numismatisk Union (NNU) 1.867:50
Avgifter till Internationella Numismatiska
Kommissionen m fl föreningar 1.166:70
Möten, gåvor mm 19.093:42
Bibliotek (inbindning, inköp) 11.887:65
SNFs medaljsamling, inköp 5.900:— 39.915:27

Tidskrifter

SNT 282.772:—
Bidrag från numismatiska stiftelser
–170.000:—
112.772:—
NNUM 2.957:12 115.729:12

Summa kostnader 253.966:17

Överskott att tillföras kapitalet 65.201:48

Summa 319.167:65

Balansräkning för Svenska Numismatiska Föreningen

Tillgångar	31.12.1997	31.12.1996
<i>Omsättningstillgångar</i>		
Kontanter	256:50	1.604:50
Postgiro	71.259:23	44.897:30
Bank	204.890:87	131.493:84
Lager: samlarmedaljer	6.882:—	6.882:—
samlarjetonger	1.000:—	1.000:—
litteratur	1.000:—	1.000:—
	<u>285.288:60</u>	<u>186.877:64</u>
<i>Anläggningstillgångar</i>		
Obligationer	909.615:—	1.109.615:—
Aktier	99.598:—	99.598:—
Aktiefond	853.575:15	626.510:33
Inventarier	1:—	1:—
Föreningens medaljsamling	1:—	1:—
Föreningens litteratur	1:—	1:—
	<u>1.862.791:15</u>	<u>1.835.726:33</u>
Summa tillgångar	2.148.079:75	2.022.603:97

Skulder och eget kapital

<i>Kortfristiga skulder</i>		
Leverantörsskulder	8.644:—	—:—
Upplupna skulder	795:—	1.964:—
Källskatter	2.715:—	4.100:—
Förskottsbetalningar:		
medlemsavgifter	70.050:—	48.840:—
prenumerationsavg. NNUM	8.540:—	5.600:—
	<u>90.744:—</u>	<u>60.504:—</u>

För särskilda ändamål reserverade medel

Belöningsmedaljers fond	3.315:70	3.315:70
-------------------------	----------	----------

Donationsfonder och andra fonder

C W Burmesters medaljfond	156.550:—	154.953:90
C W Burmesters förlagsfond	283.504:—	259.837:—
N L Rasmussons stipendiefond	64.411:—	59.639:80
	<u>504.465:—</u>	<u>474.430:70</u>

Eget kapital

Eget kapital vid årets början	1.484.353:57	1.468.521:42
Årets överskott	65.201:48	15.832:15
	<u>1.549.555:05</u>	<u>1.484.353:57</u>
Summa skulder och eget kapital	2.148.079:75	2.022.603:97

Marknadsvärde obligationer, aktier och aktiefond	3.472.850:—	3.097.612:—
--	-------------	-------------

Stiftelser

Sven Svenssons Stiftelse för numismatik

Föreningens representanter har varit:

Ordinarie	Suppleanter:
Torbjörn Sundquist	Anders Frösell till 29.9 1997 därefter
	Göran Wahlquist
Kenneth Jonsson	Kjell Holmberg
Ulf Nordlind	Ian Wiséhn

Gunnar Ekströms stiftelse för numismatik

Föreningen har representerats av:

Ulf Nordlind (ordinarie) och Björn Taras-Wahlberg (suppleant)

Sven Svenssons samlingar

Kontrollant för samlingarna har under året varit Torbjörn Sundquist.

Svensk Numismatisk Tidskrift (SNT)

har under året haft Ian Wiséhn som ansvarig utgivare. Manuskriptgranskare har varit Lars O. Lagerqvist. Redaktör har varit Monica Golabiewski Lannby och annonsansvarig Frédéric Elfver. SNT har utkommit med åtta nummer varav två (nr 3 och 7) auktionsnummer.

Auktionsverksamheten

har under året skötts av Jan Karlsson och Anders Nordin.

Föreningsmöten och sammankomster

18/2 berättade Sven Brahme om myntningen i Sigtuna

4/3 bokbyardag

18/3 Lars O Lagerqvist kåserade om svenska myntsamlare

3/4 hölls ett föreningsmöte med tema polletter

17/4 hölls årsmötet på Kungl. Myntkabinettet

15/5 auktion 135 (519 nr)

4/9 hölls öppet hus

23/9 Ulla Westermark höll föredrag om den sicilianska myntorten Akragas

2/10 hölls öppet hus med tema polletter

22/10 Bengt Hemmingsson höll föredrag om unionsregenternas myntning

6/11 Mynt och människor - om vikingatidens myntning, föredrag av Brita Malmer i samarbete med Kungl. Myntkabinettets vänner

20/11 Julius Hagander om Min personliga syn på Sveriges guldmynt

1/12 auktion 136 (346 nr)

Medlemsutvecklingen

framgår av följande sammanställning:

	31/12 1996	31/12 1997
Beskyddare	1	1
Hedersledamöter	4	4
Korresponderande ledamöter	20	20
Ständiga medlemmar	36	36
Ärligen betalande äldre medlemmar	666	702
Ärligen betalande yngre medlemmar	15	18
Utländska medlemmar	28	33
Anslutna föreningar och klubbar	24	24
	<u>794</u>	<u>838</u>

Under år 1997 har följande medlemmar avlidit: Emanuel Charlias, Saltsjöbaden, och Gunnar Sundberg, Växjö.

Föreningens ekonomi framgår av balansräkning samt vinst- och förlusträkning.

För styrelsen
Torbjörn Sundquist
Ordförande

Göran Wahlquist
Sekreterare

Nytt om böcker - recensioner

UGGLEFRÅGAN

ETT FÖRSLAG
TILL DEN SVENSKA
FINANSMINISTERN
BETRÄFFANDE
MOTIVVAL TILL DEN NYA
HANDELSVALUTAN

Lars O. Lagerqvist & Nils Åberg: Uggelfrågan. Ett förslag till den svenska finansministern beträffande motivval till den nya handelsvalutan. Stockholm 1997. 26 s och ill av Folke Nordlinder med färglagda teckningar. Utgiven som julgåva av Hj. Brolins Offset AB (endast utdelad till företagets kunder).

Vi börjar bli vana med att kombinationen Lagerqvist/Åberg varje jul utkommer med en skrift i olika ämnen som t ex porfyr, Gustav Vasas äventyr, lexikon över Sveriges regenter och blandade dalaämnen.

Men 1996 och 1997 har de dessutom skrivit skrifter på uppdrag av Hj. Brolins Offset AB. Den här gången handlar det om handelsvalutan euro och dess föregångare. Skriften har bl a följande kapitel:

Bära ugglor till Athen, Roms försvaga denarer, Vikingatid - silvertid, Joachimstaler, Guldenroschen och Pappers- och guldmyntfot.

Som vanligt är allt initierat skrivet och med ett stänk humor. Bl a lämnar de tillsammans med tecknaren Folke Nordlinder en rad förslag på hur ett 1 euro-mynt skulle kunna se ut. Gemensamt för dem alla är en uggla i varierat utförande.

JW

De som ej älskar läsning
går miste om
det nyttigaste av nöjen.
Drottning Kristina

En av Folke Nordlinders underbara teckningar.

Kungl. Myntkabinettet

Slottsbacken 6

Vitterhetsakademiens

biblioteks

numismatiska boksamling

Torsdagar kl. 13-16

Bibliotekarie

Carina Bergman

tel. 08-783 9126

Nordisk Numismatisk Årsskrift 1992-1993

Nu finns den senaste volymen av NNÄ att köpa. Den består av 170 sidor och innehåller tio artiklar samt årsberättelser från Köpenhamn, Oslo och Stockholm. Redaktör denna gång är Keld Grønder-Hansen, Köpenhamn.

Artiklar:

Wladimir Stolba: Ein bithynisches Tetradrachmon mit spätrömischem Graffito aus Kopenhagen.

Ivar Leimus & Brita Malmer: Stampidentifiering av blyavtrycket från kv. Urmakaren, Sigtuna.

Luke Treadwell: The Islamic dirhams from the Neble hoard.

Christian J. Simensen: Norges myntproduksjon i middelalderen.

Svein H. Gullbekk: Renovatio monetarum i Norge i middelalderen.

Jørgen Steen Jensen: Eliseus Libaerts - medaillør hos Frederik II af Danmark-Norge og skaber af "Daniel Rantzau's kontrafej".

Eugenijus Ivanauskas: An Emergency coinage of Curlandia and Livonia in 1578-1579.

Sven Aagaard: Vedrørende dansk efterligning og forfalskning af russiske kopeker 1619-30(?).

Sven Aagaard: Gotfred Krügers københavnske kroneudmøntning 1671-74 belyst gennem vægtanalyse og stempelundersøgelse.

Terence Volk: Learning the hard way: 10 years of numismatics and computing.

NNÄ 1992-93 finns att köpa i Kungl. Myntkabinettets butik, Slottsbacken 6. Den kan också beställas på tel. 08-783 9429. Pris 200 kr, ev porto tillkommer.

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel och fax 046-14 43 69

Nytt om böcker – recensioner

Morten Eske Mortensen (ed.) **Roman Coin Price Yearbook 1996/97 – Imperial, Vol. I.** London 1997 (ISBN 1-902124-00-6). Pris i Sverige

Till de vanligaste frågor man får som anställd på ett museum hör vad ett föremål är värt. Standardsvaret – åtminstone från oss som arbetar på Kungl. Myntkabinetet – är ju att vi inte får svara på frågor om mynts och medaljers äkthet eller värde. Här följer vi en yrkesetik konvention och undviker på så sätt alla frågor, där vi kan ställas till ansvar för hur marknaden sedan behagar värdera föremålen.

Många resonemang kan föras och har förts kring förutsättningarna för prissättning av de numismatiska objekten. Kvalitet, sällsynthet, historiskt och konstnärligt värde brukar anföras som grund för högre eller lägre pris och det säger sig självt att detta är en angelägenhet främst för handlare och samlare. Men även ett museum, som skall köpa in föremål, måste ha ett visst begrepp om ett rimligt pris för föremålen. Det vanliga sättet att gå tillväga är att konsultera auktionskataloger och listorna över uppnådda priser. Men detta är en omfattande och tidsödande arbetsmetod och förutsätter ett speciellt intresse för pris och kvalitetsättning, vilket inte alltid är det som ligger i förgrunden i det dagliga arbetet på ett museum. Där är det oftare frågan om ett föremål eller typen saknas och bör köpas in för att komplettera samlingarna.

För den som är intresserad av antika romerska mynt finns numera ett hjälpmedel i form av *Roman Coin Price Yearbook 1996/97*. Boken förtecknar uppnådda priser – omräknade i dollar – för romerska mynt från 31 f.Kr. – 138 e.Kr., dvs mynt från Augustus to Hadrrianus. Prisuppgifterna kommer från 10 000 tillslag från 251 auktioner hållna under 1995 och 1996 av framstående auktionshus. På detta sätt får man ganska snabbt fram åtminstone en rimlig uppfattning om vad

någon har velat betala för ett visst mynt under de angivna två åren.

För att finna priset på ett visst mynt letar man först efter den kejsarliga personen vars porträtt finns på myntets åtsida. (Det kan ju vara så att porträttet tillhör en kejsarinna eller annan person i kejsarens familj.) Därefter är sökordningen metall (guld, silver, koppar), sedan begynnelsebokstaven i legenden på fransidan. Utgivaren har därmed anslutit sig till den ordning, som gäller i det gamla verket Cohen. *Description historique des monnaies frappées sous l'Empire Romain*. Detta gör det relativt lätt för en samlare att hitta. Däremot förtecknas mynten helt utan hänsyn till utgivningsår.

Det är viktigt att nämna, att katalogen inte är komplett, inte kan bli det och inte är avsedd att vara det. Den förtecknar bara de mynt, som faktiskt varit uppe till försäljning under 1995 och 1996. Vidare får man inte glömma att denna förteckning – av tekniska skäl – exakt återger den information som givits i auktionskatalogerna. Försök att rätta olika slag av fel har visserligen gjorts här och var men detta har bara kunnat ske undantagsvis.

Förordet har tryckts på engelska, tyska, franska, italienska, spanska och danska – möjligheter till språkövning i numismatisk terminologi finns! En sida upptar en tabell med kvalitetsbeteckningar från tolv olika länder. Viktiga data om de romerska kejsarna och deras familjemedlemmar meddelas. Hela boken bygger på klok användning av datatekniken. För varje auktionstillfälle har angivits hur mycket 100 USD motsvarar i tolv olika valutor. Layouten är standardiserad och enhetlig – ibland kan det dock vara litet svårt att hitta fram bland alla siffror och kolumner. Till en kommande upplaga borde det tex vara möjligt att något tydligare markera kejsarnamnet, eftersom det är grunden för uppställningen.

Harald Nilsson

COMMENTATIONES DE
NUMMIS SAECULORUM
IX-XI IN SUECIA REPERTIS
NOVA SERIES NR. 9

BRITA MALMER

The Anglo -
Scandinavian
Coinage
c. 995 -
1020

635 s. varav
142 planscher

Pris: 850,- inkl. moms.

Exp. avg. och porto tillkommer.

Beställningar:

NUMISMATISKA
FORSKNINGS GRUPPEN

Bollhusgränd 1B
111 31 Stockholm
Tel: 08-674 77 50
Fax: 08-674 77 53

Brita Malmer hedrad

The Royal Numismatic Society, London, har valt professor emerita Brita Malmer till Honorary Fellowship (hedersledamot).

Redaktionen, Kungl Myntkabinetet och Svenska Numismatiska Föreningen gratulerar.

Mynttidningen blir digital

Från Göteborg kom ett meddelande att Mynttidningen skall ges ut på Internet under 1998. För att kunna göra denna nya utgivningsform så bra som möjligt har tidningen valt att ta ett sabbatsår från tryckt publicering.

Det ska bli mycket intressant att ta del av denna spännande idé. Vi hoppas att numismatikens fantastiska möjligheter till inblick i historia, konst, ekonomi och mycket annat skall komma många fler till del. Men visst kommer vi att sakna Mynttidningen i dess nuvarande form.

Red.

C.G. Warmholtz lilla skrift är ofta inbunden i slutet av Brenners utgåva 1731. Varför det är så får man reda på i Stockholms bokauktionskamrars bokauktion 1885, 2 december och följande dagar, då "Riks-antiqvariens, En af de aderton i svenska akademien m.m. D:r B.E. Hildebrands Efterlemnade Boksamling" såljs.

Boksamlingen innehöll en stor mängd numismatisk litteratur. Som nummer 1415 såldes Brenners första utgåva från 1691 med notisen "Trycktes af förf. i liten uppl. som hufvudsakl. utdelades till offentliga bibliotek och personligen bekante samlare."

Under nästa nummer, 1416, "Thesaurus nummorum sueo-gothicorum (Ed. N. Keder.) Holmiæ 1731. - (Warmholtz, C.G.) Catalogus ad hoc tempus editorum operum circa rem nummariam in Suecia. (Ab A. Regnér transl.) Holmiæ 1780, 4:o, hfrb. Till de ex. af uppl. som i nära 50 år förblevo outgivna, bifogades W:s katalog."

Nya sedlar

Sverige

Den 15 september 1997 började Sveriges Riksbank utge en ny variant av 20-kronorssedeln med Selma Lagerlöfs porträtt. De nya sedlarna trycks i ett något mindre format än de tidigare, 120 x 67 mm mot tidigare 130 x 72. Orsaken till förändringen är förväxlingsrisken med 100-kronorssedeln, vilket har varit ett problem för bla de synskadade. Den gamla 20-kronorssedeln gäller parallellt med den nya, men dras successivt in.

I samband med nytryckningen får sedeln ett slitstarkare papper och dessutom görs även vissa smärre färgjusteringar. Kvar finns ändå Selma Lagerlöf, men hon tar mindre plats i plånboken.

Den nya sedeln kallas officiellt för: 20 kronor, typ 1985 B.

Danmark

I Danmark förnyas sedelserien. Under 1997 kom först en ny 200-kronorssedel (med porträtt på skådespelerskan Johanne Louise Heiberg) och den 12 september 1997 kom en ny 500-kronorssedel. Den senare sedeln visar på framsidan atomfysikern Niels Bohr (1885-1962) och på baksidan en man som kämpar mot en drake (figurerna är hämtade från en romansk dopfunt i Lihme).

Storlek: 155 x 72 mm
Färg, framsida: grå, blå, orange
" ,baksida: blågrå, blå, orange
Vattenmärke: porträtt av Niels Bohr
Microskrift: På framsidan runt vattenmärket finns talet "500 KR" repeterat. Texten "DANMARKS NATIONALBANK 500 KRONER" finns på flera ställen på sedelns framsida.

Två säkerhetstrådar finns inlagda vertikalt. Den ena tråden kan ses från framsidan som en glänsande streckad linje som skiftar färg vid vinkling av sedeln, den andra tråden är heldragen och syns när sedeln hålls mot ljuset. Vid belysning i UV-lampa framträder på sedelns fram- och baksida fluorescerande fibrer i grön färg.

Kongresser

Internationella kongresser

Jfr SNT 1/1995 s. 22 och 6/1996 s. 150. I SNT 1/1994 redogjordes för de sins- emellan alternerande heraldiska och vexillologiska kongresserna. Det kan tilläggas, att – enligt en utförlig artikel av Althea Douglas i *Genealogists' Magazine* (London), Vol. 25:5, March 1996, s. 180 – en första internationell genealogi- och heraldikkongress redan 1901 hade anordnats i London av the Society of Antiquaries. Den behandlade i synnerhet brittisk och europeisk kunglighets och adels stamträd och vapen och var framgångsrik, men av någon anledning inräknas den ej i den numera knäsatte "officiella" ordningsföljden (jfr *Genos* nr 3/1991, s. 158). Den fick nämligen ingen direkt efterföljd.

Närmast föregående genealogi- och heraldikkongress – nr 22 i ordningen – ägde rum i Ottawa den 18-23 augusti 1996 (se *Samlarmytt*, nr 6/1996, s. 24). Därvid utfärdades inbjudan till nästa kongress i Turin, medan 2000 års kongress avses äga rum i universitetsstaden Besançon, den gamla huvudstaden i Franche-Comté, i östra Frankrike.

XXIII International Conference of Genealogy and Heraldry Sciences avhålls den 21-26 september 1998 i Turin, Savoyens och konungariket Sardinien – liksom även det förenade Italiens första – huvudstad. Temat blir "Genealogisk och heraldisk identitet. Källor, metoder, tvärvetenskaplighet, utsikter". Information erhålles ifrån Archivio di Stato di Torino, piazza Castello 209, II-10124 Torino/Turin, fax (93 11) 546176, e/mail: astato-to@mail.flower.it.

Den XVII. internationella flaggkongressen ägde rum i Kapstaden den 10-16 augusti 1997 med Norden representerat av endast två rikssvenska och en fin-

landssvensk deltagare. Valet av nästa kongressort, Victoria i British Columbia (Kanada), år 1999 blev något överraskande. Förutom Kapstaden hade nämligen i Warszawa 1995 såväl Chicago som Sydney energiskt framfört sina kandidaturer. Australiensarna hade som ett huvudargument anført, att kongressen skulle inordnas i firandet av Australiens till dess genomförda övergång till republikanskt statskick, vilket emellertid FIAV:s generalförsamlingsmajoritet fann vara ett alltför kontroversiellt ställningstagande i det föreslagna världlandets något infekterade inrikespolitik (efter nyvalet 1996 synes frågan numera ha mist sin aktualitet och av någon anledning även inbjudan!). London framstår som given värdstad 2001, då "Union Jack" 300-årsjubilerar. Den ledande engelske vexillologen Dr William Crampton avled dock i juni 1997 (se nekrolog i *The Times*) och har ingen given efterträdare. På den vakanta ordförandeposten i FIAV valdes däremot den belgiske professorn Michel Lupant.

För 2003 års kongress framfördes dels från finländskt håll Stockholms kandidatur med kongressverksamhet på Armémuseum och Karlberg, dels Malta, som även torde ha sina förespråkare.

Vid sidan av de internationella kongresserna har den s.k. internationella heraldiska akademien, f.ö. en enskild förening helt utan de svenska kungliga akademiernas offentlig-rättsliga ställning, alltsedan år 1978 (i Muttenz vid Basel, Schweiz) och varje udda år sedan 1981 (för att ej konkurrera med heraldikkongresserna) internationella heraldiska "kollokvier". Den tionde ägde rum i Rothenburg ob der Tauber, Bayern, den 22-27 september 1997 med religiös heraldik såsom huvudtema (se *Heraldisk Tidsskrift* nr 75/1997 s. 232, tillbakablick med bibliografi i nr 70/1994 s. 481). De riktar sig främst till akademiledamöter men även utomstående må deltaga.

Leif Pålhlsson

Auktioner

Mars:

- 7 Bruxelles, Elsen
- 14 Helsingfors, Holmasto

April:

- 1-2 Sydney, Noble
- 18-19 Stockholm, B. Ahlström
- 27-30 Frankfurt, Peus

Maj:

- 6-8 München, Hirsch
- 9 Helsingfors, Holmasto
- 25-27 Zürich, Leu Numismatik

Juni:

- 6 Long Beach, Ponterio
- 13 Bruxelles, Elsen

Juli:

- 8-9 Melbourne, Noble

Mässor

Mars:

- 7-8 Åbo, "Åbo Marken"

April:

- 25-26 Helsingborg, Frimynt-98

INTERNATIONELLA AUKTIONER

FORTLÖPANDE INLÄMNING
TILL VÅRA 3 ÅRLIGA AUKTIONER

*Du som förut lämnat objekt till oss:
Kom gärna med mer!*

*Du som hittills inte lämnat något:
pröva oss!*

Dina objekt bjuds ut till vår världsomspännande kundkrets, som är intresserad av såväl MYNT som frimärken, brev, häften, vykort, handskrifter och aktiebrev mm.

Du kan alltid vara säker på att få **högst möjliga priser** för Ditt material. Din **trygghet** är att vi har **80-årig erfarenhet** och finner glädje i att hjälpa våra kunder till maximalt resultat.

Dödsbon och advokater anlitar ofta oss.

GRATIS RÅDGIVNING!

Ring gärna!

08-678 32 17
FAX 08-678 19 39

MYNTKOMANIET

Birger Jarlsgatan 8, 3 tr
114 34 STOCKHOLM

Utställning

Kungl. Maj:ts Orden 250 år

Den 28 april i år firas de tre äldsta riddarordnarnas 250-årsjubileum på Kungl Slottet i Stockholm. En ceremoni i närvaro av den Höge Stormästaren, dvs Hans Majestät Konungen, kommer att äga rum i Rikssalen. Dessutom öppnas en utställning i en av ordenssalarna, där man bla kan bese originalstatuterna (på pergament) från 1748 med alla tillägg och ändringar fram till 1974. Ett arbete utkommer om Kungliga Serafimerorden, i vilket alla existerande serafimersköldar avbildas (till dem som saknas hör Mussolinis). □

Rätta svar på frågesporten i SNT 1 • 98

Fråga	Svar
1.	2
2.	1
3.	X
4.	1
5.	2
6.	1
7.	X
8.	2
9.	X
10.	1
11.	X
12.	1

Kungl. Myntkabinettet

Sveriges Ekonomiska Museum

Slottsbacken 6

Stockholm

UTSTÄLLNINGAR

All världens pengar

Museets utställningar inleds med ett ämne som berör alla – pengar! I olika temadelar som tex "Vad är pengar?", "Myntets början", "Makten över pengarna" och "Pengar i krig" beskrivs pengarnas spännande historia under mer än 2.500 år. Och naturligtvis Sveriges mynt!

Rikets finanser

Visste ni att Sverige har världens äldsta centralbank? Historien om Sveriges Riksbank, affärsbankerna, börsen, försäkringsbolagen mm ingår i denna mycket moderna utställning som skildrar idéer, institutioner och förlopp i den svenska ekonomiska historien från 1600-talet och framåt.

Spara i bössa och bank

Människan har alltid sparat! Här är historien om hur vi sparade innan bankerna fanns. År 1820 inrättades den första sparbanken i Sverige – här finns berättelsen.

Summa summarum

Pengar i lek, saga och verklighet är ett av ämnena för detta rum som är ägnat till barn och ungdom. Här får vi nya aspekter på detta eviga tema. Ett sjunket skepp med en äkta sjöröverskatt finns också.

Medaljkonsten

Vem har väl inte hört talas om nobelmedaljen? Medaljens mer än 500 år långa historia är temat för detta rum. Här visas de finaste svenska medaljerna, fantastiska klenoder, renässansmedaljer och Gustav III:s historia.

Museets öppettider

Tisdag–Söndag	10–16
Måndag	Stängt

ANNAN VERKSAMHET

Museibutik

I entréhallen finns butik med försäljning av smycken, souvenirer, vykort och litteratur med anknytning till museets samlingsområden. *Tel. 08-783 94 42.*

Konferens- och festlokaler

Kungl. Myntkabinettets hörsal är fullt tekniskt utrustad och har plats för 70 personer. Lovisa Ulrikas bibliotek utgör ett exklusivt sammanträdesrum med plats för 14-18 personer. Två mindre gruppum för 4-8 personer finns också på samma plan. Entréhallen med dess vackra kalkstensgolv och ockragula väggar lämpar sig väl för cocktails, mottagningar, dans och andra festligheter. *Tel. 08-783 94 25.*

Myntkrogen, museets restaurang och café

Myntkrogen drivs i restaurang Leijontornets regi. Lokalen rymmer 60 personer och har fullständiga rättigheter. Under museets öppettider serveras husmanskost och lättare rätter. Kvällarnas festväningsverksamhet ger chansen till mer exklusiva rätter tillagade på förstklassiga råvaror. *Tel. 08-10 45 90.*

MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmanngatan (uppgång Handelshögskolan)

+ fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och
ordnar i stor sortering.*

Öppet: vard. 11-18, lörd. 10-14

Bli medlem i

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Årsavgiften är 200 kr.

Som medlem får Du SNT
automatiskt

Du kan också enbart prenumerera på tidningen
Det kostar endast 150:- per år.

A'DOFF GRUPPEN AB® Konsulter i ekonomistyrning

A'doff Gruppen erbjuder konsultativt stöd
till företag och offentlig sektor.

Vi har stor erfarenhet av att arbeta i projekt-
form inom följande arbetsområden:

- Verksamhetsutveckling
- Finansiering och likviditetsstyrning
- Budgetering och redovisning
- Ekonomisystem
- Bokslut och årsredovisning
- Dagligt konsultstöd för ekonomiadmini-
stration i Agresso, Cosmos mfl system
- Revision via A'doff Revision

A'doff Gruppen AB

Telefon: 08-32 87 03

Telefax: 08-30 87 16

Besöksadress: Dannemoragatan 20

Postadress: Box 23077

104 35 Stockholm

Om är ödet.

Om är
möjligheterna.

Om är omtanke.

Vi kan hjälpa dig med alla frågor
om pensionen, försäkringskyddet
och sparpengarna.

Trygghet för generationer

2 nya brukslätta 1998-priskataloger:

..... *Se själv vad marknaden betalar för Era sedlar och mynt*

Svensk-Finska Myntpris-Årsboken 1997/98

Klubbade priser från offentliga auktioner 1996 + 1997

9.000 auktionspriser på mynt från

Sverige 1521-1997, besittningsmynt 1561-1721-1815-1903, Finland 1864-1997

Dansk-Norska Myntpris-Årsboken 1997/98

Klubbade priser från offentliga auktioner 1996 + 1997

12.000 auktionspriser på mynt från

Danmark 1448 - 1997, Trankebar 1620 - 1845, Slesvig-Holsten 1514 - 1864,
Nordatlanten, Danska Väst Indien 1740 - 1917, Norge 1483 - 1814 - 1997

Nu utvidgat med Finland 1864-1997 och Norge 1814-1997 samt privatmynt från danska kolonier.

Hela den nordiska marknaden är därmed täckt av dessa 2 nya priskataloger.

Vid varje utbudet mynt registreras: Identifikation av auktionshus och datum – lottnr. i katalogen – foto i katalogen – myntens årtal och nominal – referensnummer för mynten – konserveringsgrad – värderingspris – klubbat pris – ev. kommentar från auktionshuset – satsar för köpare - arvodena – de noterade valutakurser på auktionsdagen – utländska valutabelopp omräknas.

Artiklar där genomgår **trends & highlights** från auktionsmarknaden författat av ledande marknadsdeltagare.

Få alla dessa nyttiga och ovärderliga marknadsupplysningar i de två nya priskatalogerna:

Svensk-Finska Myntpris-Årsboken 1997/98 och **Dansk-Norsk Myntpris-Årbok 1997/98**

Svensk-Finska Myntpris-Årsboken 1997/98

Inbd., ca. 290 + [40] pp, 9.000 klubbade priser 1996+1997. Bokhandelspris SEK 350

Dansk-Norsk Myntpris-Årbok 1997/98

Inbd., ca. 360 + [40] pp, 12.000 klubbade priser 1996+1997. Bokhandelspris SEK 400

Nordisk Seddelpris-Årbok 1997

Inbunden, 239 + [48] pp, 7.000 klubbade priser 1990-1996. Bokhandelspris SEK 350

Dansk-Norsk Myntpris-Årbok 1995/96

Inbunden, 212 + [34] pp, 7.000 klubbade priser. Utgången från förlaget – kun antikvarisk SEK 450

Svenska Myntpris-Årsboken 1995/96

Inbunden, 247 + [40] pp, 7.000 klubbade priser. Utgången från förlaget – kun antikvarisk SEK 450

Roman Coin Price Yearbook 1996/97

Inbunden, 525 + [50] pp, 10.000 klubbade priser 1995 + 1996. Vol. I Bokhandelspris SEK 525

Köp böckerna hos Er mynthandlare eller få dom med posten genom att

betala försäljningspriset + försändelse SEK 40 på svenskt postgirokonto 83 72 90-6 (:Auktionssällskapet)

eller skicka beloppet omräknat i DKK (+ försändelse) i en Euro-check till:

Grelbers Forlagsekspedition, Drejøgade 26 F 501, DK-2100 København Ø, Danmark.